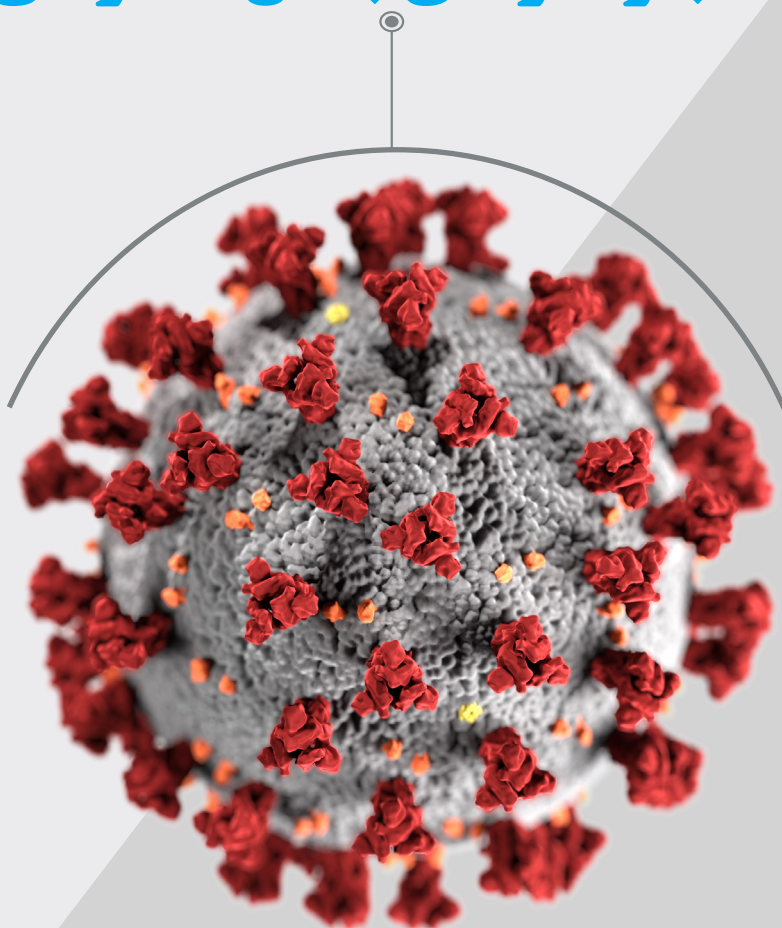

معاونت کسب و کار

CORONAVIRUS

کاهش مخاطرات اقتصادی کرونا برای کسب و کارهای بخش خصوصی

فروردین ۱۳۹۹

فهرست

۳	خلاصه مدیریتی
۴	آثار اقتصادی کرونا در جهان
۵	کرونا در ایران
۷	کاهش هزینه اقتصادی در کوتاه مدت
۸	وضعیت اقتصاد ایران
۱۰	آثار اقتصادی ناشی از نداشتن خرده فروشی مدرن
۱۱	آثار اقتصادی ناشی از وابستگی صنعت به واردات
۱۱	کاهش عرضه صادراتی پایین
۱۱	آثار ناشی از خدمات محور بودن اقتصاد ایران
۱۲	شوک عرضه ناشی از شیوع بیماری کرونا
۱۲	شوک تقاضا در اقتصاد ایران
۱۳	اثرات کرونا بر بخش خصوصی
۱۴	اقدامات حمایتی به جهت تحریک تقاضا در اقتصاد داخلی
۱۴	اقدامات حمایتی به جهت تحریک عرضه در اقتصاد داخلی
۱۴	کاهش هزینه مبادله با نگاهی بر شاخص‌های سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی
۱۷	حمایت‌های مالیاتی
۱۷	حمایت‌های بیمه‌ای و تامین اجتماعی
۱۸	حمایت‌های گمرکی
۱۸	حمایت‌های تامین مالی، نقدینگی
۱۹	جمع بندی

خلاصه مدیریتی

محل نشو و نما و ویروس کرونا فقط بدن‌ها نیستند، سیستم‌ها هم هستند. فقدان امکانات، تنها دلیل آسیب‌پذیری سیستم‌ها نیست آنچه آسیب‌پذیری را بالا می‌برد فقدان تصمیم‌گیری نیز هست. تصمیم‌گیری یعنی انتخاب یکی از میان گزینه‌های موجود و گزینه‌های موجود هم هرکدام نشأت گرفته از یک نگاه هستند.

اگرچه این بیماری اکنون اکثر کشورهای جهان را درگیر نموده است اما ورود آن به هر کشور آثار و تبعات انسانی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی خاص خود را دارد. در این بین کشورهای موفق‌تر عمل می‌کنند که ساختار نهادهایشان در مقابله با بحران‌های جدید انعطاف‌پذیری بیشتری دارد. دیگر عامل موفقیت دانش‌انباشته یک کشور هنگام رویایی با یک مسئله تازه است و ذخیره دانش به اندازه ذخایر ارزی برای مقابله با بحران‌های نوظهور اهمیت دارد. ثبات، امنیت حقوق مالکیت، هزینه مبادله پایین، شفافیت و نظام توزیع درآمد عادلانه نیز از مواردی هستند که موجب پیوند بین ملت و دولت در گذار از شرایط بحرانی به حساب می‌آیند.

در این گزارش تلاش می‌شود ضمن مرور مختصر آثار و تبعات اقتصادی ویروس کرونا بر اقتصاد جهانی و اقتصاد ایران راهکارهای کاهش آثار زیانبار آن بر کسب و کارهای آسیب‌دیده ارائه گردد. نکته حائز اهمیت این است که در گزارش پیش‌رو تلاش شده است که تا حد امکان از ارائه راهکارهای تورم‌زا با توجه به شرایط اقتصادی کشور پرهیز شود. در شرایطی که پیش‌بینی‌ها هنگام تصویب بودجه سال ۱۳۹۹ حاکی از کسری شدید بودجه دولت است با شرایط بوجود آمده کسری بودجه شدیدتر خواهد شد و گزارش صندوق بین‌المللی پول از پیش‌بینی رشد اقتصادی منفی شش درصدی در سال ۲۰۲۰ برای اقتصاد ایران حکایت دارد ارائه هرگونه راهکار که باعث کاهش درآمدهای دولت یا افزایش هزینه‌های آن شود دولت را در مسیر تاریخی طی شده به سمت استقراض خارجی یا چاپ پول سوق می‌دهد که آثار زیانبار تورم‌زای آن بر دوش بنگاه‌های بخش خصوصی و اقشار آسیب‌پذیر جامعه غیرقابل جبران خواهد بود.

بدین منظور تاکید اساسی بر کاهش هزینه مبادله کسب و کارها بواسطه دولت است که در مطالعات صورت گرفته قبلی به آن پرداخته نشده است.

آثار اقتصادی کرونا در جهان

در برابر موج فزاینده اپیدمی کرونا و لزوم حفظ سلامت شهروندان، افزایش قرنطینه و توقف بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی در بسیاری از نقاط جهان اجتناب ناپذیر است. این رویکرد می‌تواند تأثیرات بسیار مخربی بر اقتصاد داشته باشد و جهان را وارد رکود اقتصادی عمیق و بیکاری فزاینده کند. در این شرایط اجرای سیاست‌های پولی و مالی انبساطی و تصویب بسته‌های حمایتی می‌تواند تا حدی کمک کننده باشد.

امریکا با اقتصادی حدوداً بیست و یک تریلیون دلاری و چین با اقتصادی حدوداً چهارده تریلیون دلاری به عنوان دو اقتصاد برتر جهان شرایط سختی را با شیوع بیماری کرونا تجربه می‌کنند. با توجه به اینکه این دو کشور به تنهایی حدود ۴۰ درصد از کل اقتصاد جهان را در اختیار دارند و هر گونه اختلالی در چرخه اقتصادی خود را سریعاً به سایر کشورها از طریق تجارت جهانی انتقال می‌دهند انتظار می‌رود آثار اقتصادی بلند مدت شیوع بیماری بسیار عمیق و ماندگار باشد. شایان ذکر است که چین توانسته تا حد زیادی بنا به آمار رسمی منتشر شده با قرنطینه ابتدا ۱۱ میلیون و سپس ۵۷ میلیون نفر شیوع بیماری را کنترل کند، البته آنچه قرنطینه چین را موفق ساخت جدا از توانمندی متکی بر کنترل اقتدارگرایانه چین، توانمندی دولت آن کشور در رساندن اقلام حیاتی و احتیاجات روزمره به شهروندان بود. تجربه موفق چین نباید تأیید کننده اقتدارگرایی باشد.

اکنون که فعالیت‌های تولیدی در بسیاری از مناطق جهان تعطیل شده و اختلالات فراوانی در زنجیره تامین

ایجاد شده است. صندوق بین‌المللی پول که در ماه ژانویه رشد اقتصادی جهان در سال ۲۰۲۰ را ۳/۳ درصد اعلام کرده بود نیز اعلام نموده همه‌گیری کرونا پیش‌بینی‌ها را تغییر داده و رشد اقتصادی امسال به کمترین میزان از زمان بحران جهانی ۲۰۰۸ خواهد رسید. این در حالی است که پیش از شیوع بیماری دولت‌های جهان سالانه با هزینه حدود ۵۷۰ میلیاردی برای بیماری‌های واگیر دارمواجه بوده اند، این عدد نزدیک به ۰/۷ درصد از درآمد کل جهان است.

آمار متقاضیان بیمه بیکاری در آمریکا به ۶ میلیون و ششصد هزار نفر رسید که در تاریخ این کشور بی‌سابقه است؛ این در حالی است که در سال ۲۰۰۸ میلادی تعداد افراد بیکار در این کشور ۲ میلیون و ۶۰۰ هزار نفر اعلام شده بود.

شیوع کرونا بازارهای مالی جهان را هم به اغما فرو برد؛ در بیشتر روزهای هفته‌های اخیر هر سه شاخص بازار بورس نیویورک و همچنین بازارهای اروپایی و آسیایی شاهد افت بودند؛ بازارهای مالی در چند نوبت دچار وقفه در معاملات شدند. بازارهای مالی هفت کشور صنعتی جهان بطور متوسط از نیمه فوریه تا نیمه مارس ۳۳ درصد از ارزش خود را از دست دادند؛ این رقم در بحران ۱۸ ماهه سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۹ حدود ۵۵ درصد بود.

هر چند ابعاد اقتصادی این بحران به دلیل نامشخص بودن نقطه پایان آن هنوز به روشنی مشخص نیست؛ ولی بسیاری این بحران را بدتر از اتفاقاتی نظیر بحران اقتصادی ۱۲ سال پیش در جهان خوانده یا آن را با "رکود بزرگ" دوران پس از بحران ۱۹۲۹ میلادی مقایسه کرده‌اند.

کرونا در ایران

اکنون که این گزارش در حال نگارش است تمام بخش‌ها و استان‌ها کشور درگیر بیماری شده اند و طرح فاصله‌گذاری اجتماعی و طرح فاصله‌گذاری هوشمند در حال اجرا می‌باشد. در برخی از استان‌های کشور به گفته مسولان بهداشتی کشور روند بیماری کند شده است و خبرهای بعضاً خوبی از روندهای شناسایی و درمان بیماران به گوش می‌رسد.

مقایسه ساختار جمعیتی دو کشور ایران و ایتالیا به عنوان دو کشوری که تقریباً در یک زمان به همه‌گیری کرونا وپروس دچار شدند می‌تواند حقایق مهمی را آشکار نماید. همانگونه که در نمودارها ملاحظه می‌شود ساختار جمعیتی ایران بسیار جوان تر از ساختار جمعیتی ایتالیا است و متولدین سال‌های ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۵ بیشترین بخش جمعیت ایران را تشکیل می‌دهند و بخش پر خطر که سن بالا تر از ۶۰ سال را شامل می‌شود در ایران بسیار کمتر از کشور ایتالیا می‌باشد.

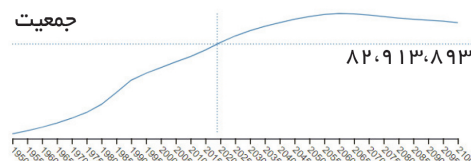
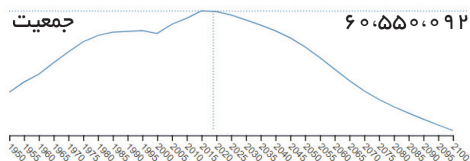
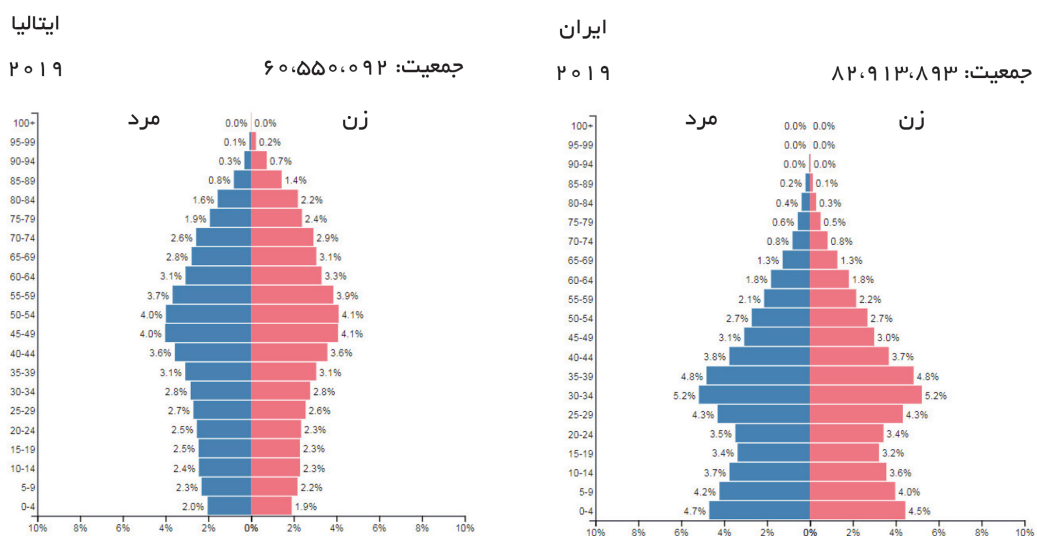

مقایسه ساختار جمعیتی ایران با ایتالیا نشان دهنده دو نکته مهم است:

۱. جمعیت مسن و در معرض خطر ایتالیا بسیار بیشتر از ایران است در نتیجه مرگ و میر بیشتری را تجربه می‌کنند.

۲. ایران به دلیل داشتن جمعیت جوان بالاتر احتمالاً ناقلان خاموش بیشتری خواهد داشت و زمان بیشتری با بیماری در گیر خواهد بود.

نمودار شماره ۱- مقایسه ساختار جمعیتی ایران با ایتالیا

YEAR -5 -1 2019 +1 +5

COUNTRY ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Iceland
India
Indonesia
Iran (Islamic Republic of)
Iraq
Ireland
Israel
Italy

YEAR -5 -1 2019 +1 +5

COUNTRY ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Iceland
India
Indonesia
Iran (Islamic Republic of)
Iraq
Ireland
Israel
Italy

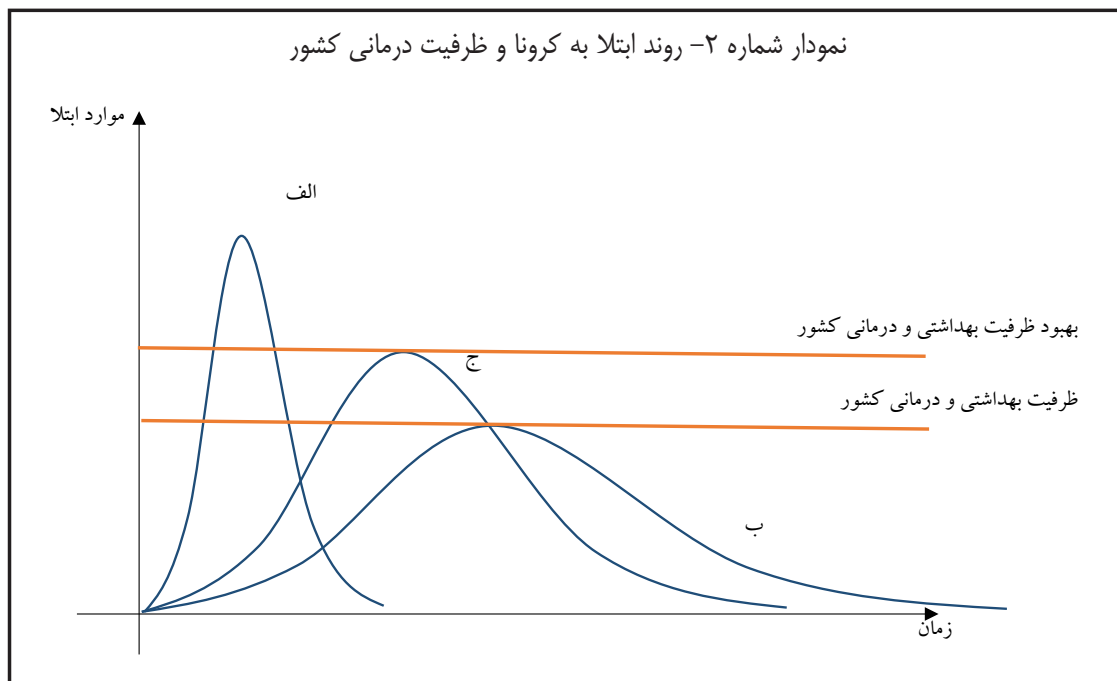

کاهش هزینه اقتصادی در کوتاه مدت

در مطالعات مختلفی مقایسه دو حالت الف و ب که در نمودار زیر آورده شده است را دیده ایم. بسیار تاکید شده است که وجود محدودیت‌هایی از جنس قرنطینه می‌تواند روند رشد بیماری را کند کرده و به سیستم درمانی این امکان را بدهد تا بتواند خدمات بهتری و بیشتری ارائه نماید. لیکن باید در نظر داشت که ایزوله کردن و قرنطینه کردن کل کشور هزینه‌های جبران ناپذیری را به کشور وارد خواهد کرد در اینجا ما سعی داریم که راه حلی بینابینی را تبیین کنیم.

در مطالعات مختلفی مقایسه دو حالت الف و ب که در نمودار زیر آورده شده است را دیده ایم. بسیار تاکید شده است که وجود محدودیت‌هایی از جنس قرنطینه می‌تواند روند رشد بیماری را کند کرده و به سیستم درمانی این امکان را بدهد تا بتواند خدمات بهتری و بیشتری ارائه نماید. لیکن باید در نظر داشت که ایزوله کردن و قرنطینه کردن کل کشور هزینه‌های جبران ناپذیری را به کشور وارد خواهد کرد در اینجا ما سعی داریم که راه حلی بینابینی را تبیین کنیم.

حالت الف: هیچ نوع تمهیداتی اندیشیده نمی‌شود و فشار زیادی به بخش درمان کشور وارد می‌شود و نتیجه آن کاهش کیفیت خدمات‌رسانی و افزایش نرخ مرگ و میر خواهد بود. این حالت شاید در کوتاه مدت هزینه‌های اقتصادی زیادی را تحمیل نکند ولی در بلند مدت هزینه‌های بسیاری در اقتصاد باقی خواهد گذاشت.

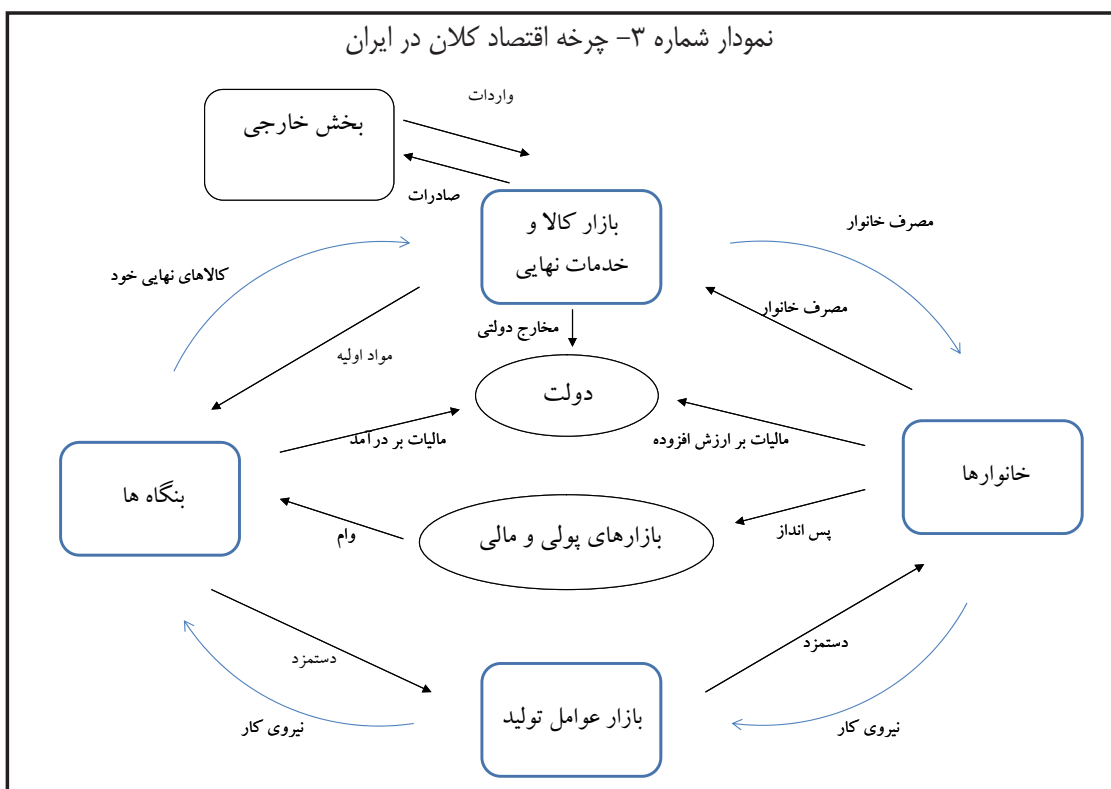

حالت ب: قرنطینه کامل و تمهیداتی حداکثری ظرفیتهای موجود پاسخ گو خواهد بود و مرگ میر کاهش خواهد یافت و هزینههای اقتصادی کوتاه مدت زیادی خواهد داشت.

حالت ج: قرنطینه موارد حساس و با تعطیلی فقط کسب و کارهای پر خطر همراه با افزایش فوری ظرفیتهای بهداشتی با استفاده از ظرفیتهای مانند هتلها، مدارس و ظرفیتهای نیروهای نظامی همچون سپاه و ارتش. در این حالت هزینههای اقتصادی کوتاه مدت کمتری به همراه خواهد داشت راه حلی است بینا بینی که میتواند توجیه کننده سیاست فاصله گذاری هوشمندی که دولت در حال اجرای آن است، نیز باشد.

وضعیت اقتصاد ایران

با کمی تامل در این چرخه و انطباق آن با شرایطی فعلی کشور با چالش‌های گوناگونی که بخشی از آن در ذیل آورده شده است مواجه می‌شویم و این چالش‌ها مبین آن است که چرخه اقتصاد ایران معیوب است و عدم تعادل‌های بسیاری این اقتصاد را رنج می‌دهد.

- نظام مالیات ستانی بسیار ناکارآمد و ناعادلانه عمل می‌کند؛ مالیات بر ارزش افزوده به صورت کامل به مصرف کنندگان نهایی منتقل نمی‌شود و
- تحریم‌های اقتصادی هزینه مبادله فعالیت‌های اقتصادی را افزایش داده و رقابت پذیری را دچار چالش کرده است.
- بودجه کشور با عدم تعادل منابع و مصارف روبروست.
- دولت با کمبود منابع ارزی روبروست و این امر باعث بروز نوسانات گسترده در بازار ارز شده است.
- به دلیل فاصله صنعت از دانشگاه نیروی کار متخصص و کارآمد کمیاب است.
- سازمان تامین اجتماعی با بحران‌های گوناگونی چون کاهش نسبت پشتیبانی و عدم امکان پرداخت مستمری‌های بازنشستگان رو بروست.
- دولت امکان پرداخت بدهی‌های خود را به بانک‌ها و صندوق‌های بازنشستگی ندارد.
- کشور با پارادوکس نقدینگی روبروست و درحالی‌که یکی از مشکلات اساسی بخش تولید کمبود نقدینگی است با سیلان نقدینگی در کشور روبرو هستیم.
- بسیاری از نهادها غیر شفاف عمل کرده و پاسخ گویی لازم را ندارند.
- حداقل دستمزدها بسیار کمتر از تورم افزایش می‌یابد نه بخش کارفرمایی توان افزایش بیشتر آن را دارد نه این دستمزد می‌تواند تقاضای بلند مدت کشور را تضمین کند.
- کشور با بحران آب و بحران‌های زیست محیطی روبروست.
- امکان کنترل و نظارت بر قاچاق سازمان یافته در کشور وجود ندارد.
- سامانه‌های یکپارچه مالی و مالیاتی برای نظارت و کنترل معاملات و چرخه کالاها و خدمات وجود ندارد.
- نظام توزیع مجدد درآمد بسیار ناکارآمد است.
- امنیت حقوق مالکیت به رسمیت شناخته نمی‌شود
- و ...

کشوری که با همه بحران‌های پیش گفته و بسیار از کاستی‌های نهادی و ساختاری همراه با رکود

تورمی گسترده در سطوح نهادی، ساختاری و اقتصاد کلان روبروست اکنون باید با چالش‌های جدید ناشی از ورود کرونا ویروس روبرو شود. باید توجه داشت که در مقابل شوک‌های برونزا استحکام خانه‌ای که بنا کرده‌ایم بسیار مهم است و درحالی‌که فرایندهای تصمیم‌گیری و تخصیص منابع کشور را به شدت آسیب پذیر کرده است ورود این بیماری مسائل زیر را بوجود آورد:

- خانه نشینی کارگران و خانوارها و اختلال در عرضه نیروی کار
- کاهش تولید و درآمد ملی ناشی از تعطیلی بخشی از اقتصاد
- کاهش تقاضای نفت و مشتقات آن در پی رکود جهانی
- کمیابی مواد اولیه وارداتی تولید به واسطه بسته شدن مرزها، تعطیلی بخشی از حمل و نقل بین المللی و درگیری اقتصادهای بزرگی مانند چین با بیماری که بزرگترین شریک تجاری ایران نیز می‌باشد.
- کاهش درآمدهای مالیاتی ماهانه دولت که بخش بزرگی از جریان مالی دولت را شکل می‌دهند مانند مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر حقوق و دستمزد.
- لزوم ارائه بسته‌های مالی حمایتی با وجود کسری شدید بودجه ای .
- کمبود تقاضای ناشی از عدم وجود قدرت خرید در مردم و عدم خروج از منزل.
- افزایش پس انداز خانوارها با توجه به عدم وجود دورنمای مشخص
- افزایش هزینه‌های تولید در شرایط تعطیلی بنگاه‌های تولیدی.
- افزایش فقر

آثار اقتصادی ناشی از نداشتن خرده فروشی مدرن

سه‌م خرده فروشی مدرن و متشکل در آمریکا ۸۵ درصد، کشور امارات متحده عربی ۵۸ درصد، مالزی ۵۵ درصد، عربستان ۳۷ درصد و چین ۲۰ درصد است اما سهم این نوع توزیع در ایران حدود ۷ درصد است خرده فروشان سنتی به خاطر عدم استفاده از تکنولوژی‌های روز و عدم انعطاف پذیری در بحران‌ها امکان تغییر در شیوه فروش خود مانند فروش‌های اینترنتی و غیر حضوری را ندارند در نتیجه آسیب بیشتری را تجربه می‌کنند. بخش توزیع ایران با داشتن بیشترین میزان خرده فروش سنتی بیشترین صدمه را نیز خواهد دید. نمونه تلاش‌هایی مانند برگزاری جشنواره فروش اینترنتی با محوریت اتصال شبکه توزیع سنتی به فروش گاه‌های بزرگ اینترنتی و مدرن در وزارت صمت آغاز شده است ولی به دلیل عدم وجود

آمادگی کافی و نبود زیرساخت‌های لازم با شکست مواجه شده است.

آثار اقتصادی ناشی از وابستگی صنعت به واردات

وابستگی تولید کشور به واردات کالاهای اولیه، واسطه‌ای و سرمایه‌ای و نیاز اساسی کشور به واردات کالاهای اساسی و دارو باعث شده که کسش واردات ما بسیار پایین باشد و این امر موجب رکود بیشتر صنایع تولیدی و مولد کشور در دوران تحریم شد و اکنون که کل تجارت خارجی در همه کشورها با مشکل روبروست باعث تعمیق رکود خواهد شد.

کشش عرضه صادراتی پایین

رشد و ارتقاء صادرات منوط به این است که کشش عرضه صادرات کشور بالا باشد بطوریکه بتواند نسبت به تغییرات قیمت، تغییر موقعیت‌ها و شرایط خاص به سرعت تعدیل شده و عکس‌العمل نشان دهد و از فرصت‌های تجارت بین‌المللی بهره‌مند و از تهدیدهای آن ایمن باشد. روند، کیفیت، ترکیب، درجه نوآوری و نسبت ارزش به تناژ کالاهای صادراتی ما گویای این است که کشش صادراتی ما پایین و محدود به صادرات عمدتاً مواد خام و فراورده‌های نفتی است. به بیان ساده کالای صادراتی ما از پیچیدگی خاصی برخوردار نیست که اکنون مورد نیاز طرف مقابل باشد و در صورت عدم واردات آن با مشکل مواجه گردد لذا در شرایط خاص از خرید آن به راحتی صرف نظر نموده با رقبا را جایگزین می‌کند.

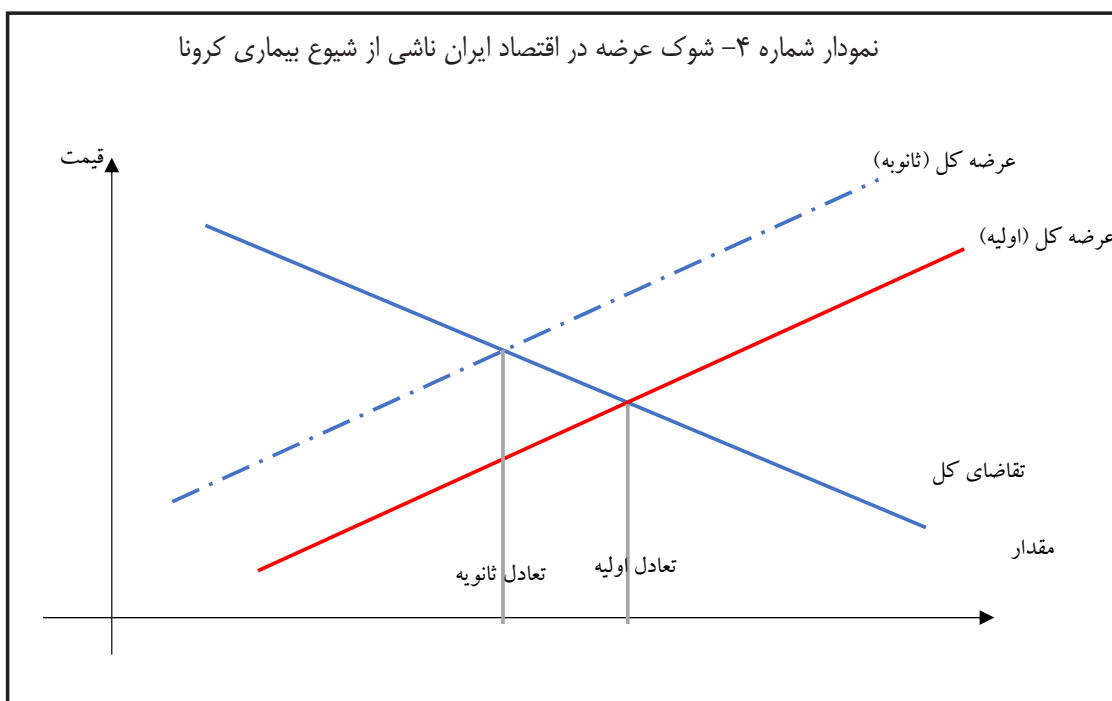
آثار ناشی از خدمات محور بودن اقتصاد ایران

خدمات یکی از بخش‌های اقتصاد کشور و مجموعه‌ای از فعالیت‌هاست که همانند سایر بخش‌های اقتصاد طی گذشت زمان دچار تغییر و تحول کمی و کیفی شده است و اکنون حدود ۵۴ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را تشکیل می‌دهد. سهم آن در ایجاد ارزش افزوده و اختصاص منابع و فعالیت‌ها به خود و همچنین سهم آن در تولید ناخالص داخلی، اشتغال و توسعه به‌طور مستمر و چشمگیر رو به افزایش بوده است. نسبت اشتغال در بخش خدمات ۵۰ درصد است در حالی که در بخش‌های کشاورزی، صنعت به ترتیب حدود ۱۷/۵ درصد و ۳۲ درصد نسبت‌های پایین تری از اشتغال کشور را دارند. اهمیت بخش خدمات با توجه به حجم آن در اقتصاد و میزان اشتغال آن بر کسی پوشیده نیست حال آنکه شیوع بیماری کرونا نیز بیشترین آسیب را بر این بخش وارد آورده است.

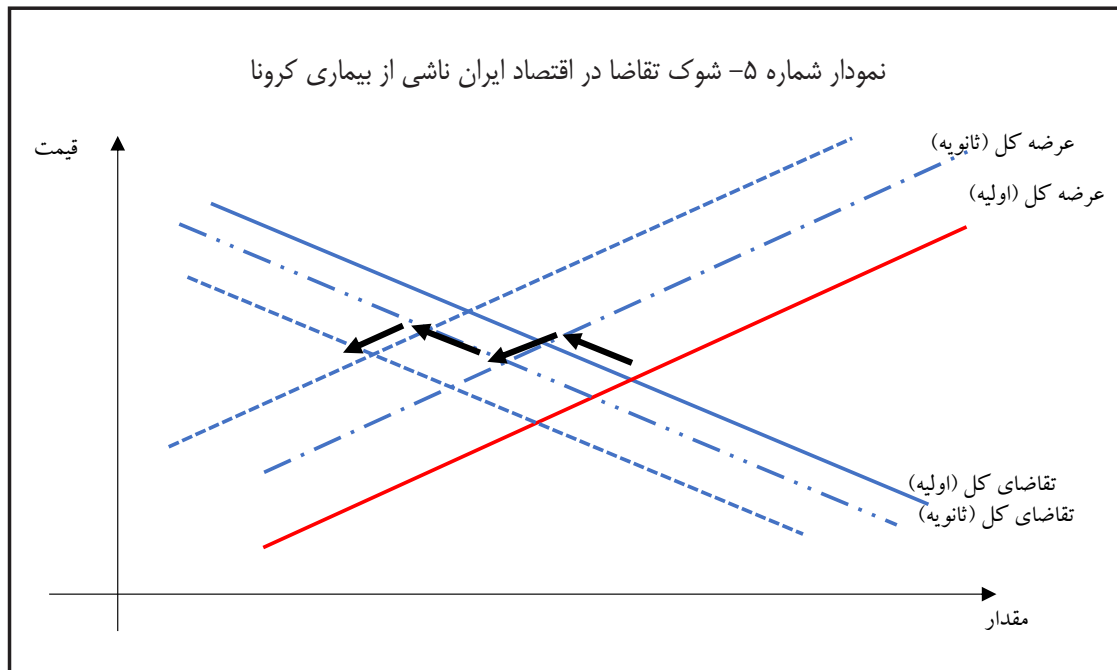
شوک عرضه ناشی از شیوع بیماری کرونا

با فرض اینکه اقتصاد ایران در فضای اقتصاد کلان خود در یک تعادل اولیه بوده است شوک ایجاد شده در عرضه کل اقتصاد را به بالا و چپ حرکت می‌دهد و تعادل جدیدی ایجاد می‌شود که همراه با سطح عمومی قیمت‌های بالاتر و مقدار تولید کمتر همراه است این در حالی است که اقتصاد ایران خود در حال تجربه کردن شرایط رکود تورمی شدید می‌باشد لذا اثرات این شوک عرضه برای اقتصاد ایران بیش از اقتصادهای دنیا خواهد بود. سیاست‌های تحریک کننده عرضه اقتصاد و حمایت‌هایی مالی و پولی از فعالین اقتصادی و تولید کنندگان می‌تواند به بازگشت منحنی عرضه کل کمک نماید.

شوک تقاضا در اقتصاد ایران

عواملی همچون نا اطمینانی درباره پیشرفت بیماری، از دست رفتن درآمد کارکنان غیر دائم، افزایش سپرده‌های احتیاطی مردم، نا اطمینانی درباره سیاست‌های اقتصادی دولت و امتناع از سرمایه گذاری باعث شوک تقاضا در اقتصاد ایران خواهد شد و تعادل جدیدی را شکل می‌دهد که در این تعادل جدید سطح عمومی قیمت‌ها کاهش می‌یابد ولی رکود عمیق تر خواهد شد.

اثرات کرونا بر بخش خصوصی

براساس پژوهش اتاق بازرگانی اصفهان که در آن زیان تحمیل شده بر اقتصاد کشور در اثر شیوع ویروس کرونا در قالب سه سناریو خوش بینانه، واقع بینانه و بد بینانه برآورد شده است، اقتصاد ایران در شرایط خوش بینانه ۳۱۲۴۰۷ میلیارد ریال، سناریوی واقع بینانه ۴۲۹۲۰۷۵ میلیارد ریال و سناریوی بد بینانه ۵۷۲۸۱۸۱ میلیارد ریال زیان خواهد کرد. این ارقام ۹، ۱۳ و ۱۷ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۸ است.

صنعت گردشگری شاید اولین و مهمترین صنعتی است که بیشترین آسیب را تجربه می کند عواملی همچون بسته شدن مرزهای زمین و هوایی، لغو پروازهای خطوط هوایی خارجی و توقف تورهای مسافرتی تا حدود زیادی رکود در صنعت گردشگری را عمیق نموده است. در کنار صنعت گردشگری صادرات فلزات اساسی، پتروشیمی، محصولات کشاورزی نیز با توجه به محدودیت های مرزهای زمینی و هوایی با مشکل جدی مواجه شده است.

در این خصوص لازم است تا اتاق بازرگانی ایران بر اساس بررسی های دقیق به رتبه بندی مشاغل آسیب دیده و میزان آسیب دیدگی هریک پردازد تا بتواند در مقام مشاور سه قوا در جهت هدایت صحیح منابع جبرانی گام مثبتی بردارد.

اقدامات حمایتی به جهت تحریک تقاضا در اقتصاد داخلی

توجه به اقشار آسیب‌پذیر علاوه بر اینکه یک اقدام انسانی است برای جلوگیری از اشاعه بیشتر ویروس بسیار مهم است زیرا این قشر از جامعه از امکانات بهداشتی کمتری برخوردارند و قابلیت انتشار در آنها بیشتر است. این اقدامات می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

- اعلام یک دوره تنفس برای افرادی که وام مسکن از دولت گرفته‌اند
- توزیع اقلام ضروری در بین نیازمندان
- اعلام تنفس در پرداخت قبوض آب، برق و گاز مناطق کم‌برخوردار
- اجرای درست قانون هدفمندی یارانه‌ها
- پرداخت منظم بیمه بیکاری
- ایجاد تسهیلات برای گسترش مشاغل خانگی
- کمک به نظام توزیع محصولات روستایی

اقدامات حمایتی به جهت تحریک عرضه در اقتصاد داخلی

۱- کاهش هزینه مبادله بانگاهی بر شاخص‌های سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی

با مرور اقدامات حمایتی صورت گرفته از بنگاه‌های تولیدی و اقشار آسیب‌پذیر در کشورهای دیگر دریابیم که به دلیل آنچه آن را شرایط عادی و تمکن مالی کشورها می‌نامیم غالب حمایت‌ها در زمینه تامین مالی و نقدینگی صورت گرفته است. به طور مثال ایالات متحده که بخش بزرگی از اقتصاد خود را مدیون بخش خصوصی است با اینکه کمی دیرتر از دیگر کشورهای بزرگ درگیر این بیماری شد اما در تدوین سیاست‌های حامیانه اقتصادی درنگ نکرد، به نحویکه طرح موسوم به CARES با بودجه‌ای بالغ بر ۲۲۰۰ میلیارد دلار بزرگترین بسته حمایت تاریخ آمریکا تا کنون است.

برای اینکه درک بهتری از این بودجه داشته باشیم کافی است در نظر بگیریم بر اساس آمار بانک جهانی این بسته حمایتی ۲/۵ درصد تولید ناخالص داخلی جهان و ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی آمریکا در سال ۲۰۱۸ است. اگر این نسبت را به اقتصاد ایران تعمیم دهیم بسته حمایتی مربوطه می‌بایست ارزش بیش از ۴۹ میلیارد دلار داشته باشد. نگاهی به محدودیت‌های پیش‌گفته موجود در اقتصاد ایران به خوبی حاکی

از این است که چنین حمایتی خارج از توان دولت و حاکمیت کشور است و بخش عمومی کشور در شرایط بسیار بدی قرار دارد.

از آنجایی که تغییر مسیر توسعه می‌تواند از دل بحران‌ها شکل بگیرد به نظر می‌رسد اکنون که کشور از نظر درآمدی و پس اندازی در شرایطی نیست که بتواند حمایت‌های مالی و نقدینگی لازم را انجام دهد و از طرفی در شرایط موجود رانتی اندک حمایت‌های مالی صورت گرفته نیز به بخش‌های حقیقی تزریق نمی‌شود یکی از راهکارهای عاجل که می‌تواند برای شرایط بعد از بحران نیز بکار آید کاهش هزینه مبادله است. کاهش هزینه مبادله راهکار غیرتورمی برای خروج از رکود است زیرا تزریق منابع به یک اقتصاد که سالیان متمادی با مشکل رکود تورمی روبروست ممکن است در کوتاه مدت به عنوان یک آرام بخش مقطعی عمل کند اما در بلندمدت آثار تورمی جبران ناپذیری به همراه خواهد داشت.

مبادله مستلزم هزینه‌هایی است که گاه به اندازه‌ای بالا هستند که از شکل‌گیری مبادله جلوگیری می‌کنند. گاه عدم اطمینان به اندازه‌ای بالاست که بازار شکل نمی‌گیرد. اهمیت هزینه مبادله به حدی است که برخورد با این مسئله هرروز جنبه خاصی به خود می‌گیرد. هزینه مبادله باعث کوچکتر شدن مقیاس بنگاه می‌شود و سرمایه ثابت بنگاه را کاهش می‌دهد. از دیگر سو افزایش هزینه مبادله باعث کاهش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی می‌شود و این امر به کاهش اشتغال خواهد انجامید. این امر با ایجاد شکاف بین عرضه و تقاضا باعث بوجود آمدن تورم در اقتصاد خواهد شد.

با عدم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی سهم دولت در اقتصاد افزایش می‌یابد که این امر باعث بروز ناکاری و کاهش توان دولت در انجام وظایف حاکمیتی خواهد شد و اقتصاد را با رکود مواجه خواهد کرد.

یکی از علل وجود رکود تورمی در اقتصاد ایران هزینه مبادله بالا در فعالیت‌های اقتصادی است. هزینه مبادله به طور مشخص ناشی از عدم وجود حقوق مالکیت، عدم وجود شفافیت، عقلانیت محدود، ناطمینانی گسترده در فضای اقتصادی، عدم اجرای صحیح قوانین، مقررات و قراردادهای ... است.

از آنجایی که در نبود یک نظام اطلاعاتی شفاف هرگونه حمایت مالی و تزریق نقدینگی باعث بروز تورم بیشتر در اقتصاد می‌شود اقتصاد هزینه مبادله یک راهکار امن است. از طرف دیگر با تمرکز بر شاخص‌های سهولت کسب و کار که کشورها هرساله بواسطه آن مورد ارزیابی قرار می‌گیرند، کاهش هزینه مبادله بسیار مهم است. دولت در حالی می‌تواند از این راهکار برای کمک به کسب و کارهای آسیب دیده استفاده کند که بسترسازی آن برای دوران بعد از کرونا نیز باعث رونق تولید خواهد شد. برخی از مهمترین اقداماتی که دولت میتواند در این راستا انجام دهد به شرح زیر است:

■ کاهش مراحل، زمان، هزینه و حداقل سرمایه برای شروع یک کسب و کار

■ انعطاف پذیری قوانین و مقررات اشتغال و جنبه‌های کیفی شغل

- کاهش هزینه، زمان، نتیجه و نرخ بازیابی ورشکستگی تجاری
- کاهش زمان و هزینه برای حل اختلاف تجاری و کیفیت فرایندهای قضایی
- کاهش زمان و هزینه در فرایند تجارت فرامرزی
- بازنگری در قوانین و تالیق منقول و سیستم‌های اطلاعات اعتباری
- کاهش زمان، هزینه، مراحل، کیفیت و انتقال مالکیت دارایی‌ها
- کاهش مراحل، زمان و هزینه اخذ مجوز ساخت
- بازنگری در ساختار هزینه‌های اداره کشور برای آزاد سازی منابع لازم
- شفافیت در نحوه انتخاب بنگاه‌ها و اقشار آسیب‌پذیر
- شفافیت در نظام توزیع مجدد درآمد
- برقراری ارتباط بین خرده فروشان سنتی و فروشگاه‌های بزرگ اینترنتی
- شفافیت در مناقصات دولتی و طرح‌های مشارکت با بخش خصوصی.
- حذف فعالیت‌های موازی دستگاه‌های اجرایی کشور
- ارائه مشاوره‌های حقوقی، تجاری، اقتصادی و ... رایگان به بنگاه‌های اقتصادی
- کمک به بنگاه‌های اقتصادی برای سرمایه‌گذاری در دانش فنی
- افزایش بهره‌وری نیروی کار بواسطه آموزش صحیح
- رفع مشکلات زیرساختی فناوری ارتباطات برای تجهیز بنگاه‌ها با استفاده از ابزارهای نوین ارتباطی
- کاهش هزینه‌های کسب اطلاعات در قراردادهای تجاری بواسطه نظام رتبه‌بندی
- تسهیل حمل و نقل هوایی، زمینی و دریایی در تجارت خارجی
- الزام شرکت‌های پتروشیمی به عرضه مواد اولیه در داخل برای توسعه صنایع کوچک به صورت اقساطی
- شفافیت در اعلام جزئیات هزینه‌های اقتصادی کرونا به مردم.

۲- حمایت‌های مالیاتی

- عودت مالیات بر ارزش افزوده صادرکنندگان در زمان مقرر در قانون و عدم منوط شدن آن به بازگشت ارزش صادراتی
- بخشودگی جرائم قانون مالیات‌های بر ارزش افزوده برای بخش خصوصی شناسنامه دار، مواد ۲۲ و ۲۳
- بخشودگی مالیات بر ارزش افزوده متعلقه اسفند ماه ۱۳۹۸ تا خرداد ۱۳۹۹ و امهال پرداخت مالیات بر ارزش افزوده متعلقه تیرماه تا شهریور ماه ۱۳۹۹
- تسهیل‌گری و مقرر زدایی از استرداد مالیات بر ارزش افزوده صادرکنندگان و معافیت صادرکنندگان از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده برای مواد اولیه و نهاده‌های تولید
- کاهش نرخ مالیات بر درآمد شرکتها و اشخاص حقوقی
- توقف عملیات اجرایی برای تمامی مودیان مالیاتی تا اطلاع ثانوی
- لغو جلسات هیئت‌های حل اختلاف مالیاتی
- تقسیط پرداخت بدهی‌های مالیاتی شرکت‌های خصوصی تا ۶۰ ماه
- امهال ارائه صورت مالی حسابرسی شده و تعویق ارائه اظهارنامه‌های مالیاتی
- تمدید مهلت اعتراض به اوراق مالیاتی تا پایان شهریور ۹۹

۳- حمایت‌های بیمه‌ای و تامین اجتماعی

- توقف بازرسی دفاتر قانونی به منظور گشایش فضای کار تولیدی تا پایان برنامه ششم
- حذف الزام افزایش دستمزد در سایر سطوح مزدی و واگذاری آن به توافق کارفرما و کارگر
- استمهال سهم حق بیمه کارگر و کارفرما
- بخشودگی صد درصد جرائم بیمه ای کارفرمایان
- پرداخت بخشی از حقوق کارکنان در مشاغلی که دچار آسیب شده اند به واسطه کرونا
- تمدید انواع بیمه‌نامه‌ها، ضمانتنامه‌ها، اعتبارات اسنادی و تعهدات ارزی پروژه‌ها و بنگاه‌های اقتصادی

در طول دوره شیوع کرونا بدون دریافت وجه

■ افزایش سقف پوشش بیمه‌ها و ضمانتنامه‌ها در صندوق ضمانت صادرات

۴- حمایت‌های گمرکی

■ امهال حقوق ورودی در خصوص واردات مواد اولیه تولیدی برای بخش خصوصی

■ هوشمندسازی فعالیت‌ها و خدمات به منظور کاهش هزینه‌ها و ایستایی کالا در گمرکات

■ تسهیل و روانسازی تجارت و نیز تامین مالی شرکت‌های تولیدی و بنگاه‌های اقتصادی برای واردات مواد اولیه

■ کاهش ماندگاری کالا، کاهش هزینه‌ها و قیمت تمام شده

■ اخذ سفته و اوراق بانکی و... و تضامین کالایی به ازای حقوق ورودی و مالیات بر ارزش افزوده به جهت کمک به نقدینگی فعالان اقتصادی

■ تسهیل و روانسازی ورود موقت کالا به کشور و تسریع در استرداد حقوق ورودی و تضامین

■ استفاده حداکثر از ظرفیت‌های الکترونیکی و اینترنتی کردن فرآیندها

■ کاهش هزینه دموارژ به وسیله عدم توقف کالا در گمرکات

۵- حمایت‌های تامین مالی، نقدینگی

■ نظارت دقیق و هوشمند بر جریان نقدینگی و جهت دهی آن به سمت فعالیت‌های مولد

■ پرهیز از شتابزدگی در تخصیص منابع بدون توجیه اقتصادی

■ شفافیت در فرایندهای تخصیص و توزیع منابع

■ تخصیص منابع حمایتی براساس رتبه‌بندی مشاغل آسیب دیده توسط بخش خصوصی

■ ابلاغ یک دوره تعلیق و پرداخت هزینه‌های مربوطه برابر شرایط عمومی پیمان در پروژه‌های عمرانی

■ اعلام شرایط فورس مازور و الزام دستگاه‌های اجرایی به اعمال این شرایط در قراردادهایشان با بخش خصوصی

■ بازنگری در تخصیص منابع حاصل از هدفمندی یارانه‌ها از صنایع بزرگ به بنگاه‌های آسیب‌دیده.

جمع‌بندی

در شرایطی که ادامه کسب و کارهای بخش خصوصی در کشور بسیار سخت و پرریسک است، شرایط بوجود آمده نیز ادامه حیات بسیاری از کسب و کارها در بخش خصوصی را در معرض نابودی قرار داده است. به نظر می‌رسد در کوتاه مدت باید دست به کار محدود کردن فعالیت‌های نامولد، پایین آوردن هزینه فرصت منابع برای فعالیت‌های مولد، ارتقاء و بهبود فضای کسب و کار، تضعیف کارکردهای رانتی و فسادآمیز، حمایت از تولید و نظارت بر نحوه عملکرد اقتصاد و تقویت نظام نوآوری، تحقیق و توسعه و درونی کردن علوم و فناوری در بنگاه‌ها باشد.

معاونت کسب و کار اتاق ایران در راستای پایش فضای کسب و کار و حمایت از کسب و کارهای آسیب دیده تلاش خواهد کرد تا با رصد دقیق شرایط بوجود آمده و دریافت نظرات فعالین بخش خصوصی نسبت به تبیین راهکارهای خروج کم هزینه از بحران پیش‌رو و ارائه آن در مجامع و شوراهای تصمیم‌گیر به منظور احقاق حق بخش خصوصی، جبران خسارت‌های وارده و حمایت در جهت ادامه فعالیت و توسعه کسب و کارهای بخش خصوصی از تمامی ظرفیت‌های کارشناسی موجود بهره‌برداری نموده و نتایج فعالیت‌های خود را به صورت ادواری ارائه نماید.